

**Posudek oponenta disertační práce studenta Mgr. Ivy Košátkové
„OSÍDLOVÁNÍ ŠUMAVY PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE“
předkládané v roce 2023
Program: Historické vědy
Obor: Etnologie**

Téma poválečného vývoje Šumavy, zvláště vyhnání původního obyvatelstva a následně pokusů o osídlování tohoto kraje nebylo dosud uspokojivě badatelsky prozkoumáno a zpracováno. Odsun německého obyvatelstva ze Šumavy i novodobé osídlování jihozápadního pohraničí patří k osudovým předělům naší historie 20.století. Ke své novodobé smůle se Šumava v letech po 1945 stala navíc jakýmsi nárazníkovým pásmem mezi oběma protichůdnými politickými systémy, „hranicí míru a socialismu“, hranicí mezi Východem a Západem, vlastně a doslova a bez nadsázky „hranicí mezi Ruskem a Amerikou“. Zřizování širokých hraničních pásem a budování vojenských výcvikových prostorů přispělo k tomu, že Šumava se stala namnoze zemí nikoho - „Niemandsladem“, často dopadištěm střel cvičné dělostřelecké palby... Je zcela evidentní, že po staletí udržovaná struktura kulturní krajiny, tedy síť drobných sídel a je spojujících cest stejně jako mozaika obhospodařovaných polí a pastvin, začala po takzvaném „odsunu“ zanikat. Komunistický režim se brzy vzdal záměrů tyto oblasti oživit a plně se věnoval spíše likvidaci „nežádoucích sudetských stop“. Tak docházelo k rozsáhlým řízeným demolicím stavebního fondu, které se nevyhýbaly ani sakrálním stavbám – kostelům, kaplím božím mukám, polním křížkům... Krajina přicházela nejen samovolně ale především řízeně o své civilizační prvky, oděla se „smutkem sirotčím“, opuštěností, vykořeněním, zanedbaností... Pohraniční krajinu zděděnou „po nevlastních předcích“ tak ovládla **bezpaměť** a s ní spojená neúcta k minulému, když jako bezcenné tu bylo vnímáno vše to, „co tu zbylo po Němcích“. V oněch poválečných letech docházelo někdy k paradoxním situacím, dokonce k „třetímu vyhnání“, kdy v důsledku zřízení vojenského prostoru byli z vesnice vyhnáni již nově usazení pováleční „novoosídlenci“ (např. Stodůlky – Stadln u Prášil). Poctivé novoosídlence z řad zemědělců citelně postihla a vzala jim veškerou pozitivní motivaci nešťastná kolektivizace. Mezi specifika novoosídlenecké Šumavy patří dodnes skrytě čitelný příliv rumunských reemigrantů... Hospodářský rozvoj kraje postupoval jen velice omezeně a pozvolna, orientoval se hlavně na těžbu, případně zpracování dřeva. Poválečná léta na Šumavě (ale nejen na ní) - to jsou ony smutné „zjizvené dějiny“, ale i těm je třeba se věnovat k pochopení přítomnosti. Proto vítám vynikající a odborně vysoce fundovanou a v mnohém objevnou disertační práci „Osídlování Šumavy po druhé světové válce“ badatelky Mgr. Ivy Košátkové.

Dílo Ivy Košátkové je vítaným obsažným příspěvkem k poznání novodobé historie jihozápadních Čech, Šumavy pak zvláště. Autorku vnímáme jako zkušeného badatele i autora odborných statí, důvěrného znalce zkoumaného

terénu, nepochybně s osobním vztahem k tomuto regionu. Košatková pozorně sleduje dopady a zvláštnosti politiky poválečného osídlování v prostředí Šumavy, vnímá jeho odraz v charakteru osídlovacího procesu, srovnává předválečný stav se situací po roce 1945. Ve svém výzkumu se zvláště zaměřuje na území okresu Prachatice, zvláště na Vimpersko. Autorka zná podrobně osudy tohoto kraje, vhodně je připomíná v přehledné retrospektivě historického osídlení k čemuž využívá i výsledky archeologického výzkumu stop starého osídlení i výrobních objektů zvláště skláren. Díky svým odborným zkušenostem pracuje v intencích „krajinné etnoarcheologie“. Využívá bohatého spektra odborné i regionální vlastivědné literatury, využila i množství zahraničních zdrojů například z činnosti krajanských spolků a sdružení vyhnanců, pracuje s širokým fondem historických fotografií včetně snímků sídel a krajiny i dalších pramenů. Zvlášť hodnotným vkladem je v díle Košatkové citlivá práce se souborem vzácně badatelsky „nasbíraných“ rozhovorů s narátory. **Záznamy rozhovorů se starousedlíky a přímými účastníky osídlovacích procesů na Šumavě** po roce 1945 jsou originálním a autentickým pramenem, nepostradatelným svědectvím dobové reality. Získané údaje z rozhovorů autorka pak vhodně využívá pro dokumentaci, analýzu a částečnou interpretaci proměny šumavského osídlení v době před a po druhé světové válce, pracuje tak metodou „**orální historie**“. Neocenitelné z pohledu dneška je samo nasbírání, zachycení, zaznamenání výpovědí pamětníků, kteří dnes již vesměs již nežijí. Uvědomujeme si, že v terénu už k tomuto tématu už mnoho nenajdeme a je třeba náš badatelský zájem nyní přeměřovat téměř výhradně do muzeí a archívů. V neposlední řadě bych rád ocenil velice podrobné, zevrubné, skutečně přehledné shrnutí historie osídlení Šumavy, zvláště podrobné pro 20. století, pečlivé připomenutí a transparentní vysvětlení širších i užších dějinných souvislostí. Výklad je dobře srozumitelný, práce je přehledně rozčleněna. Kromě vydání odborné publikace, vidím možnosti popularizace díla například prostřednictvím výstav, audiovizuálních, rozhlasových nebo televizních pořadů... Pokud vím, autorka svému dílu osídlování Šumavy po druhé světové válce věnovala značnou pozornost, průběžně na něm pracovala posledních 5 let. V kontextu regionálního historického bádání o Šumavě toto dílo hodnotím velmi pozitivně jako značně přínosné a společensky potřebné.

Pokud bych měl autorce položit nějakou otázku v rámci zpracovávaného námětu, zeptal bych se jí, zda na základě znalostí o minulosti Šumavy a detailnímu povědomí o tomto regionu vidí do budoucna nějaké reálné perspektivy pro tento kraj kromě dalšího rozvoje turistického ruchu. ☺

Předloženou disertační práci předběžně klasifikuji jako **prospěla**.
V Kašperských Horách 30. července 2023 PhDr. Vladimír Horpeniak
MUZEUM ŠUMAVY Sušice,
pracoviště Kašperské Hory